

ตามรอยพระบาท ‘สมเด็จพระยา’ 30 ปี บน ‘ดอยตุง’

๑๖-๑๗

แปลงศาสตร์การพัฒนาเพื่อสร้าง ‘ความมั่นคง’

Centric

เรื่อง : อนุญา มูลเพ็ญ

15

ม.ค. 2530 เป็นครั้งแรก
ที่สมเด็จพระศรีนคริน
ทราบรมราชชนนีหรือ
“สมเด็จพระย่า” ของคนไทยเสด็จพระราชดำเนิน
เยือนดอยตุง ครั้งนั้นพระองค์ทรงมี
พระราชดำรัสว่า

“อันจะปลูกป่าบนดอยตุง”

นับจากวันนั้นถึงวันนี้ก็ครบ 30 ปีพอดี
ที่พระองค์ท่านได้นำศาสตร์การพัฒนาตาม
แนวพระราชดำริของพระองค์และพระบาท
สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
รัชกาลที่ 9 ไปพลิกฟื้นดอยตุงจากที่เคย
เป็นพื้นที่ผลิตและส่งมอบยาเสพติดขนาด
ใหญ่ติดอันดับโลกด้วยที่ตั้งที่อยู่ตรงกลาง
สามเหลี่ยมทองคำ สิ่งแวดล้อมถูกทำลายจน
ภูเขาทั้งลูกเป็นภูเขาหัวโล้น และยังเป็นที่ตั้ง
ของกลุ่มติดอาวุธหลายกลุ่มซึ่งเป็นภัยต่อความ
มั่นคง กลายเป็นพื้นที่ที่ชนเผ่าต่างๆ ทั้ง 6
ชนเผ่า 29 หมู่ กว่า 1.1 หมื่นชีวิต มีชีวิต
ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีทางเลือกในการประกอบ
อาชีพที่เกี่ยวข้องกับโครงการพัฒนาดอยตุง

ปัจจุบันชาวบ้านมีรายได้เฉลี่ยเพิ่มขึ้น
จากอดีต 3,772 บาท/ปี มาเป็น 78,457 บาท/ปี
ขณะที่สภาพป่าบนดอยตุงเปลี่ยนจากภูเขาหัว
โล้นกลับมาเป็นป่าอุดมสมบูรณ์ 70% ของพื้นที่
93,515 ไร่ ภายใต้โครงการพัฒนาดอยตุง
เปลี่ยนเป็นป่าอนุรักษ์และป่าเศรษฐกิจปลูก

กาแฟและแมคคาเดเมีย

หลังสมเด็จพระเจ้าทรงมีพระราชดำรัส ปลุกป่าบนดอยตุง “โครงการพัฒนา ดอยตุง (พื้นที่ทรงงาน)” ก็ได้ก่อตั้งขึ้น ในปี 2531 เป้าหมายคือการแก้ไขปัญหา ความเจ็บป่วยยากจน และความไม่รู้ของคน ในพื้นที่ ซึ่งเดิมอยู่รอดด้วยการทำลาย ธรรมชาติ ปลุกฝัน ทำสิ่งผิดกฎหมายโดยใช้ ศาสตร์การพัฒนาศาสตร์เข้าไปแก้ที่รากเหง้า ของปัญหาไม่ว่าจะเป็นความยากจนและ การขาดโอกาส

โครงการพัฒนาดอยตุงฯ ได้สร้างงาน อาชีพ พัฒนาทักษะให้ชาวเขามีความรู้ มีรายได้ จนกลายเป็นหน่วยธุรกิจภายใต้ การดูแลของ “มูลนิธิแม่ฟ้าหลวง ใน พระบรมราชูปถัมภ์” รวม 4 หน่วยภายใต้ แบรินด์ “ดอยตุง” ได้แก่ งานหัตถกรรม การเกษตร อาหารแปรรูป และการท่องเที่ยว

ซึ่งดอยตุงมีรายได้สามารถเลี้ยงดูตัวเอง ได้ตั้งแต่ปี 2543 เป็นต้นมา

คุณหญิงพวงร้อย ดิศกุล ณ ออยุธยา ประธานเจ้าหน้าที่บริหารและรอง เลขาธิการ มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ ได้บอกเล่า ถึงธุรกิจของดอยตุง งานการพัฒนา ในแต่ละหน่วยธุรกิจตลอดจนแผนใน อนาคต

มุ่งความเป็นเลิศด้านกาแฟ

คุณหญิงพวงร้อย กล่าวว่า ภาพรวม ธุรกิจของดอยตุงมีกำไรไม่สูงมาก แต่ สามารถเลี้ยงตัวเองได้ เพราะเป้าหมาย กำไรจริงๆ ของโครงการพัฒนาดอยตุง คือการพัฒนาความรู้ ทักษะ สร้างอาชีพ ให้ชุมชน คงการเป็นธุรกิจเพื่อสังคม หรือ Social Enterprise (SE)

ทั้งนี้ ในส่วนของกลุ่มอาหารแปรรูป

จากกาแฟและแมคคาเดเมีย จากป่าเศรษฐกิจนั้น ในปีที่ผ่านมาดอยตุงยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาสายพันธุ์กาแฟ ซึ่งปัจจุบันกาแฟบนดอยตุงเป็นกาแฟคุณภาพที่ผลิตเท่าไรก็ยังไม่เพียงพอกับความต้องการของตลาด ทำให้มีการเริ่มขยายการพัฒนาสายพันธุ์ไปปลูกที่ จ.น่าน และในเมียนมาได้ 3 ปีแล้ว

ในส่วนของการกาแฟนี้ จะต้องมีการพัฒนาด้านคุณภาพซึ่งดอยตุงมีแผนการตั้งศูนย์ความเป็นเลิศด้านกาแฟ โดยร่วมมือกับผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านกาแฟ ตั้งแต่การปลูก การบริหารไร่ การเก็บเกี่ยว พัฒนาคุณภาพการแปรรูปหลังเก็บเกี่ยว ทั้งการจัดเก็บสารกาแฟ การควบคุมบรรจุภัณฑ์ บริหารจัดการร้านกาแฟ พัฒนาวาริสต้า ครอบคลุมตั้งแต่ปลูกถึงกาแฟในถ้วย ซึ่งคาดว่าจะใช้เวลาประมาณ 5 ปี จะสร้างศูนย์การเรียนรู้ได้สมบูรณ์ และจะเป็นองค์ความรู้ที่เผยแพร่ไปสู่บุคคลภายนอกด้วย

“หลังการเปิดเออีซีแล้ว การแข่งขันในตลาดกาแฟจะสูงขึ้น ซึ่งลาว เวียดนาม

มีพื้นที่ปลูกเหมาะสมและค่าแรงเขาถูกกว่าไทยมาก ดังนั้น การปลูกกาแฟแล้วขายเป็น Commodity (สินค้าโภคภัณฑ์ทั่วไป) ทำไม่ได้อีกต่อไป จำเป็นต้องสอนให้ชุมชนขายคุณภาพ การพัฒนาองค์ความรู้จึงมีความจำเป็น ซึ่งตอนนี้กาแฟเป็นธุรกิจหลักที่เราอยากโฟกัส เพราะทั้งสอดคล้องกับภูมิประเทศของดอยตุงและสอดคล้องกับไลฟ์สไตล์ของคนรุ่นใหม่ เราต้องฝึกคนให้สามารถรับกับทั้งการแข่งขันหลังเปิดเออีซีและ

ยกระดับดอยตุงไปสู่ร้านกาแฟ Third Wave Coffee” คุณหญิงพวงร้อยกล่าว

พัฒนาองค์ความรู้ฐานเชรามิก

สำหรับกลุ่มธุรกิจหัตถกรรม ซึ่งประกอบไปด้วยผ้าทอ พรมทอ พรมยิ้ง กระดาษสาและเชรามิก มีการพัฒนาความรู้ใหม่ๆ เช่น ในส่วนผ้า กระดาษสานั้น ได้มีการทดลองใช้สีย้อมธรรมชาติ

มีการนำวัสดุเหลือใช้มาใช้ในการงาน เช่น นำเถ้าแมคคาเดเมียมาผสมกับดินในท้องถิ่นเพื่อทำเชรามิก

คุณหญิงพวงร้อย กล่าวว่า ในส่วนของงานเชรามิกของดอยตุง ตอนนี้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1.Pre Collection เป็นงานเชรามิกแรกเริ่มภายใต้แบรนด์ดอยตุง ซึ่งมีการนำเครื่องมือเข้ามาช่วยผลิต ผลิตเป็นอุตสาหกรรม แต่ก็มีการใส่งานฝีมือเข้าไปด้วย

2.เป็นส่วนเชรามิกที่ผลิตป้อนให้กับทางอียิปต์

“ผลิตให้มา 7-8 คอลเลกชั่น แล้ว โดยในส่วนที่ผลิตให้อียิปต์แม้จะมีกำไรน้อยแต่มีสิ่งที่ได้มากกว่าเงินนั่นคือองค์ความรู้ เพราะการจะผลิตสินค้าเพื่อส่งอียิปต์ได้จะต้องผ่านการตรวจสอบคุณภาพหลายขั้นตอน ซึ่งตรงนี้ช่วยให้คนของดอยตุงซึ่งส่วนใหญ่ก็คือชาวบ้านในชุมชนเรียนรู้ขั้นตอนการผลิตสินค้าที่ได้มาตรฐาน”

อย่างไรก็ตาม ยังมีการพัฒนาองค์ความรู้ของคนไปสู่การทำเชรามิกที่มีคุณภาพสูงขึ้น เป็นกลุ่มที่ 3.เชรามิก อาร์ต ซึ่งเป็นงานหัตถกรรม 100% ทุกชิ้นปั้นขึ้นทีละใบ

“การพัฒนาในกลุ่มนี้ได้รับความช่วยเหลือ

เหลือถ่ายทอดองค์ความรู้จากเทศบาลเมือง
คาซามะ ประเทศญี่ปุ่น โดยเน้นการพัฒนา
งานศิลปะรามิกที่เป็นตัวตนของดอยตุง
ทั้งการใช้ดินในท้องถิ่น การใช้วัสดุที่บ่งบอก
ความเป็นดอยตุง เช่น การเคลือบด้วยเถ้า
แมกคาเดเมีย ตลอดจนการใส่แรงบันดาลใจ
ของศิลปินลงไปในงาน ซึ่งการพัฒนาทำได้
ดีและปีนี้จะมีการไปออกร้านในเทศกาล
เซรามิกที่เมืองคาซามะด้วย”

พลังงานทดแทนจากกะลา แมกคาเดเมีย

นอกจากงานพัฒนาองค์ความรู้การผลิต
ในกลุ่มงานต่างๆ ยังมีการหันมาใช้พลังงาน
ทดแทนจากวัสดุเหลือใช้เพื่อฝึกให้ชุมชนเข้าใจ
การลดต้นทุน คือการใช้กะลามะกคาเดเมีย
มาเผาเป็นพลังงานทดแทน ซึ่งตามรายงาน
ของมูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ ระบุว่าในโครงการ
พัฒนาดอยตุงฯ มีแมกคาเดเมียทั้งหมด
21,181 ต้น ให้ผลผลิตแมกคาเดเมียสด
568 ตัน ได้แมกคาเดเมีย 66.1 ตัน

ส่วนที่เหลือเป็นเปลือกนั้นได้นำเข้าไป
เป็นเชื้อเพลิงในโรงงานแมกคาเดเมีย 15 ตัน
โรงงานเซรามิก 18 ตัน และโรงงานย้อมสีและ
กระดาษสา 27 ตัน ซึ่งสามารถประหยัด
ค่าใช้จ่ายได้ 228,102 บาท/ปี ลดการใช้
เชื้อเพลิงได้ 9,950 กิโลกรัม ลดการปล่อย

ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ได้ 30,977 KgCO₂
ซึ่งเทียบเท่าการปลูกป่า 32.6 ไร่

สานต่อการท่องเที่ยว เชิงความรู้

ในส่วนของการท่องเที่ยว เป็นอีกหนึ่งกลุ่ม
ธุรกิจที่สามารถสร้างงาน อาชีพให้กับชาวเขา
บนดอยตุง โดยครั้งนี้ ม.ล.ดิศปนัดดา ดิศกุล รอง
ประธานเจ้าหน้าที่บริหาร มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ
ซึ่งขณะนี้อยู่ในช่วงของการรับการถ่ายโอนงาน
ดูแลมูลนิธิแม่ฟ้าหลวง จากทั้งคุณหญิงพวงร้อย
และ ม.ร.ว.ดิศนัดดา ดิศกุล ประธานคณะ
กรรมการมูลนิธิแม่ฟ้าหลวง ได้เล่าถึงแผนงาน
ด้านการท่องเที่ยวของดอยตุงว่า

“การท่องเที่ยวของดอยตุงนอกจากจะมุ่ง
สู่การเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนแบบ
ครอบครัวและครบวงจร ยังคงเน้นการเป็น
แหล่งท่องเที่ยวเชิงเรียนรู้ภายใต้คอนเซ็ปต์
‘มหาวิทยาลัยชีวิต’ และเพิ่มจุดสนใจ
ใหม่ๆ สำหรับนักท่องเที่ยว ซึ่งเมื่อไม่นาน

มานี้ได้เปิดตัว “Tree Top Walk” ให้นัก
ท่องเที่ยวขึ้นเดินบนสะพานเชือกระยะ
ทาง 300 เมตร เพื่อดูป่าดั้งเดิมของดอยตุง
และที่จะทำเพิ่มขึ้นคือเส้นทางทาง
เดินป่า”

มีกิจกรรม D.I.Y. ที่ครอบครัวขึ้นมา
บนดอยตุงแล้วร่วมกันทำได้ เช่น กิจกรรม
การปั้น เพนต์ สิ่งประดิษฐ์จากกระดาษสา
ทำการ์ดจากดอกไม้แห้ง ซึ่งกิจกรรม
เหล่านี้จะทำให้พนักงานของดอยตุง
ที่มาจากคนในชุมชนนั้น ได้เป็นครูสอน
นักท่องเที่ยว ซึ่งทำให้เขามีความภูมิใจ
ในตัวเองด้วย

ทั้งนี้ ตั้งแต่ปี 2558 เป็นต้นมา ได้
เริ่มมีเทศกาลสีสันแห่งดอยตุง หรือถนน
คนเดินบนดอยตุง ซึ่งจัดในช่วงสิ้นปีและ
ต่อเนื่องถึงต้นปีใหม่ แต่สำหรับปีนี้ที่
จัดขึ้นระหว่างต้นเดือน ธ.ค. 2559-29
ม.ค. 2560 ที่ผ่านมา โดยได้เปลี่ยนชื่อ
งานเป็นเทศกาล “สืบสาน บ้านตาลใจ”
เพื่อเป็นการรำลึกถึงพระบาทสมเด็จพระ
พระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

“งานนี้เป็นการนำเสนอศิลป
วัฒนธรรมท้องถิ่น ให้ชุมชนนำสินค้า
ชุมชนเข้ามาขาย ฝึกให้ชุมชนเรียนรู้การ
เป็นผู้ประกอบการ ขายของที่มียุคคุณภาพ
ซึ่งปีนี้เป็นปีที่แรกที่เริ่มจัดเก็บค่าเช่าซึ่ง
ราคาไม่สูง เช่น ร้านขายผักผลไม้เก็บ
ค่าเช่าวันละ 50 บาท ร้านขายสินค้า
หัตถกรรมวันละ 80 บาท และขายอาหาร

วันละ 100 บาท ซึ่งที่เก็บนี้ก็เพื่อให้ผู้ขายเรียนรู้การทำธุรกิจจริงๆ ว่าไม่มีการทำธุรกิจอะไรที่ได้มาฟรี และเงินที่เก็บนี้ก็นำไปพัฒนาปรับปรุงร้านค้าที่มาร่วมในเทศกาลให้ดีขึ้น ซึ่งกิจกรรมนี้ก็สามารถกระตุ้นการท่องเที่ยวด้วยถุงได้มาก โดยมีนักท่องเที่ยวมาร่วมงานเพิ่มขึ้นทุกปี”

ม.ล.ดิศปนัดดา กล่าวว่า ส่วนที่ต้องให้ความสำคัญมากขึ้นเพื่อเพิ่มรายได้คือ การมีกิจกรรมที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวอยู่บนดอยสูงยาวขึ้น รวมถึงการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวในช่วงโลว์ซีซั่น เพราะโจทย์สำคัญของที่นี่คือการมีโลว์ซีซั่นอยู่ถึง 6 เดือน และที่มีแผนจะทำเพิ่มขึ้นอีกส่วนหนึ่งคือการทำค่ายเยาวชน “เด็กไผ่ดี” เพื่อมาเรียนรู้ชีวิตและ

วัฒนธรรมบนดอยสูง

“ที่ผ่านมาทำปีละ 4 รอบ ได้รับการตอบรับดีแต่ละปีมีเด็กที่เคยมาแล้วผู้ปกครองจองให้มาซ้ำ 40-50% และในอนาคตมีแผนจะขยายไปถึงการเปิดรับเยาวชนจากต่างประเทศเข้ามาด้วย แต่ส่วนนี้คงต้องมีการฝึกเจ้าหน้าที่ของโครงการให้พร้อมก่อน”

ไม่ละทิ้งการดูแลสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้ ควบคู่ไปกับการพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวมากขึ้นนี้ ม.ล.ดิศปนัดดา กล่าวว่า ได้ให้ความสำคัญกับการดูแลสิ่งแวดล้อม มีเป้าหมายการพัฒนาที่ปักของดอยสูงคือ “ดอยสูงลอดจ” ให้ได้

รับการรับรองเป็นโรงแรมสีเขียว โดยมีโครงการกำจัด ซึ่งในปี 2559 สามารถลดขยะที่ส่งไปยังหลุมฝังกลบเพียง 20% ส่วนอีก 80% สามารถบริหารจัดการได้โดยการคัดแยกไปขาย รีไซเคิล และนำไปทำปุ๋ยชีวภาพสำหรับการปลูกผัก

“ในปี 2560 เราตั้งเป้าที่จะไม่ให้เหลือขยะส่งไปยังหลุมฝังกลบของเทศบาล การที่เราดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาบนดอยสูงมากขึ้น แน่นอนว่าขยะจะต้องมากขึ้น ซึ่งเรื่องนี้เราตระหนักและมีแนวทางดูแลเพื่อนำขยะไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น” ม.ล.ดิศปนัดดา กล่าว

พระราชปณิธานที่ต้องสานต่อ

แม้งานการพัฒนาในแต่ละหน่วยธุรกิจของดอยสูงจะดำเนินไปด้วยดีตามคำบอกเล่าของคุณหญิงพวงร้อย และ ม.ล.ดิศปนัดดา แต่นั่นเป็นเพียงส่วนหนึ่งของงานสืบสานพระราชปณิธานของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร เพราะยังมีภารกิจอีกมากที่ต้องสานต่อ โดยเฉพาะการนำความ

รู้และศาสตร์การพัฒนาเข้าไปต่อสู้กับยาเสพติด ซึ่ง ม.ร.ว.ดิศนัดดา ประธานคณะกรรมการแม่ฟ้าหลวง กล่าวว่า “สถานการณ์ยาเสพติดปัจจุบันนี้ยังคงมากขึ้นตามความต้องการเสพ และปัจจุบันรูปแบบการผลิตยิ่งแตกต่างไปจากอดีตคือใช้เครื่องจักรเบา สามารถผลิตได้โดยเคลื่อนที่ไปที่ต่างๆ ได้สะดวก ยากต่อการจับกุม ตามแนวตะเข็บ

ชายแดนยังคงเป็นจุดเสี่ยงสำคัญที่ต้องการความร่วมมือที่ใกล้ชิดระหว่างทางการไทยและเมียนมา”

ทั้งนี้ มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ อยู่ระหว่างการหารือกับสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) เพื่อปรับปรุงพิพิธภัณฑ์หอผืน จ.เชียงราย ซึ่งปัจจุบันอยู่ภายใต้การดูแลของมูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ โดยจะตั้งให้ ป.ป.ส.มา

ร่วมดูแล และจะพัฒนาไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อเรียนรู้เรื่องยาเสพติด โดยเฉพาะ และมีแผนการลงระบบไอทีที่จะมีการเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนข้อมูลเรื่องยาเสพติดกับองค์กรอื่นๆ ทั่วโลก และเน้นดึงเยาวชนเข้ามาอบรมเป็นหลักเพื่อให้ออกไปเป็นเครือข่ายของหอผืนต่อไป

“เราเน้นการให้ความรู้กับเด็ก และเริ่มทำชายแดนก่อน เพราะเด็กเป็นกลุ่มคนที่ต้องเติบโตไปเผชิญกับสังคมที่มียาเสพติด เป็นผู้ใหญ่ในอนาคตและเป็นคนที่จะไปช่วยพ่อแม่ได้ ตอนนี้เราอบรมเด็กปีละประมาณ 2,700 คน นี่คือที่แม่ฟ้าหลวงทำที่คนไม่รู้ มันเป็นเรื่องด้านหน้าที่ไปชนกับของพวกนี้ และเด็กพวกนี้ก็ไปเกี่ยวข้องกับพ่อแม่ จะหยุดพวกนี้ได้ เราต้องสร้างพวกนี้ไปเรื่อยๆ ซึ่งปัจจุบัน ป.ป.ส.ก็ให้งบประมาณเรามาทำ แต่ที่นี้มารวมกันเลยไปคิดกันในวงกว้าง พอพูดถึงงานพัฒนาโดยดูจากรายงานจะจำภาพความสวยงาม แต่งานที่แม่ฟ้าหลวงทำลึกซึ้งกว่านั้นมาก” ม.ร.ว.ดิศนัดดา กล่าว

